

Teknolojik Gelişmelerin Okul Kütüphanelerine Etkisi ve Mevzuattaki Düzenlemeler

Ayşenur Akbulut*

Geliş Tarihi / Received: 1 Nisan 2025

Kabul Tarihi / Accepted: 3 Ekim 2025

Akbulut, A. (2025). Teknolojik gelişmelerin okul kütüphanelerine etkisi ve mevzuattaki düzenlemeler. *Eğitim Bilim Toplum*, 22 (1-2), 45-59

45

Öz

Okul kütüphaneleri eğitim kurumlarının en büyük destekçisi olmasının yanı sıra verdiği hizmetler ile aslında kendisi de bir eğitim kurumu sayılmaktadır. Kütüphaneler tipleri arasında yer aldığı mekanın okullar olması onu diğer kütüphanelerden farklı bir noktaya taşımaktadır. Buna rağmen okul kütüphaneleri ülkemizde hak ettiği değeri görememiştir. Teknolojinin hayatın her alanına hâkim olduğu günümüzde okul kütüphaneleri hem teknolojik altyapı olarak hem de geleneksel hizmet bağlamında eksik kalmıştır. Bunun en önemli sebepleri arasında, okul kütüphanelerinde, yeterli sayıda kütüphanecinin istihdam edilmemesi gösterilebilir. Bu çalışmanın amacı, teknolojik gelişmelerin okul kütüphanelerine etkilerini incelemek ve okul kütüphanelerinin dönüşümünü yasal yönetmelikler çerçevesinde inceleyerek bu konuda farkındalık oluşturmaktır. Çalışma kapsamında teknolojinin getirdiği yenilikler, z kütüphane kavramı ve son olarak eski ve yeni yönetmelikler incelenerek okul kütüphaneleri konusunda farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Okul kütüphaneleri, teknoloji, eğitim.

* **Dr. Öğr. Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, Eposta: akbulutaysenur@gmail.com, Orcid numarası: 0000000286857712**

Asst. Prof., Kastamonu University, Email: akbulutaysenur@gmail.com, Orcid Number: 0000000286857712

The Impact of Technological Developments on School Libraries and Legislative Regulations

Abstract

School libraries are not only the greatest supporters of educational institutions but are also considered educational institutions themselves with their services. Being located in schools among libraries makes them different from other libraries. Despite this, school libraries have not yet received the value they deserve in our country. In today's world where technology dominates every aspect of life, school libraries lack both technological infrastructure and traditional service. The most important reason for this can be shown as the lack of librarians. The purpose of this study is to examine the technology in school libraries and to raise awareness on this issue by examining the point that school libraries have reached within the framework of old and new regulations. Within the scope of the study, innovations brought by technology, the concept of z libraries and finally old and new regulations were examined and awareness was tried to be created about school libraries.

Key Words: School libraries, technology, education.

Giriş

Kütüphaneler ortaya çıktıkları ilk zamanlardan bu yana büyük değişimlere uğramıştır. Her yeni teknolojik gelişme kütüphaneleri ve hizmetlerini de dolaylı olarak etkilemiştir. Kütüphanelerde teknik hizmetler (seçim, sağlama, kataloglama ve sınıflama) sırasında teknolojinin sağladığı imkânlardan yararlanılmaya başlanmıştır. Ancak teknolojik gelişmelerin etkisi ve yol açtığı değişimler sadece teknik hizmetlerle sınırlı kalmamıştır. Yeni hizmet biçimleri ortaya çıkmış, kullanıcıya sunulan seçenekler artmıştır (Uçak, 1995, s. 51). Kullanıcılara daha etkin, daha hızlı ve nitelikli hizmet sunma konusunda teknolojik imkânlardan yararlanılmış ve günümüzde yeni gelişmelere paralel olarak bu alanda yaşanan dönüşüm daha da yaygınlaşmaktadır. Artık robotik teknolojinin ve yapay zekanın kütüphanelerde hızlı bir şekilde yer almaya başladığını görmekteyiz. Kütüphanecilik alanında veri tabanlarının ve dijital kaynakların kullanılmaya başlandığı dönemde kütüphanelerin yok olacağı kaygısı kendisini göstermişti. Ancak son yıllardaki gelişmelere paralel olarak, teknolojinin kütüphanelere nasıl uyarlandığına bakıldığında hizmetlerin niteliğinin olumlu yönde etkilendiği görülmektedir.

Günümüzde akıllı kütüphaneler kavramı ortaya çıkmakta ve yaygınlaşmaktadır. Akıllı kütüphanelerin temelinde ise bulut bilişim, yapay zekâ, artırılmış gerçeklik, nesnelerin interneti, giyilebilir cihaz teknolojisi gibi teknolojiler yatmaktadır (Gul & Bano, 2019, s. 768). Kütüphanelerin günümüz gelişmelerini takip etmesi, hizmetlerinde bu gelişmeleri uygulaması, çağın gereklerini yerine getirmesi ve güncel kalabilmesi önemli görülmektedir. Ayrıca yeni neslin bu teknolojilerin içerisine doğduğunu, yani “dijital yerliler” olarak adlandırıldığı

düşünüldüğünde bu konunun önemi dikkati çekmektedir. Bu bağlamda çalışma kapsamında okul kütüphanelerindeki teknolojik altyapı boyutu incelenmiş, bunlara ek olarak eski ve yeni yönetmelikler de karşılaştırılarak bu konudaki gelişmeler tartışılmıştır. Çalışmada amaçlanan okul kütüphanelerinin geldiği noktayı gözler önüne sererek bu konuda farkındalık oluşturmaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için çalışma kapsamında belge tarama yöntemi kullanılacaktır. Okul kütüphaneleri konusunda yapılan araştırmalar, ikincil kaynaklar ve TÜİK verileri incelenerek değerlendirme yapılacaktır.

Okul Kütüphaneleri

Eğitim kurumları içerisinde yer alan okul kütüphaneleri, eğitimin en önemli bileşenlerinden birisidir. Kütüphane olgusu, eğitim ile doğrudan bağlı olan ve birbirini tamamlayan unsurlardır. Döneminin bilinen en büyük kütüphanesi olan İskenderiye Kütüphanesi (Ortaylı, 2006, s. 86), bir eğitim kurumuydu. Diğer ilksel örnekler de incelendiğinde ilk kütüphanelerin aslında eğitim kurumları içerisinde kurulduğunu görebiliriz. Bu da eğitimin içeriğinde kütüphaneleri olmazsa olmaz unsurlar olarak karşımıza çıkartmaktadır.

Okul kütüphaneleri, okulların bünyesinde bulunan, yönetim olarak okul müdürlüklerine ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı yapılarda hizmet sunan kütüphane türüdür. Okul kütüphanelerini “eğitim programlarını destekleyen ve zenginleştiren, her türlü kaynağı ortak kullanılan merkezi bir şekilde organize edilmiş kütüphanedir” (Soysal, 1969, s. 127) şeklinde tanımlayabiliriz. İçerisinde bulunduğu okulun tüm mensuplarına hizmet sunmakla yükümlü okul kütüphanelerinin, müfredatı programlarını ve öğrencilerin eğitim süreçlerini desteklemesi gerekmektedir. Okul kütüphanelerinin amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Okulun eğitim hedeflerini geliştirmeyi desteklemek,
- Çocukların okuma ve öğrenmeye karşı ilgilerini ve alışkanlıklarını geliştirmek,
- Yaşamları boyunca kütüphane kullanımını sürdürmelerini sağlamak,
- Bilgiyi kullanma, anlama, hayal gücü, bilgi yaratma deneyimlerini gerçekleştirmek için fırsat sunmak,
- Bütün öğrencilerin, bilgiyi kullanma ve değerlendirme konusundaki becerilerini geliştirmeyi desteklemek,
- Yerel, bölgesel, ulusal, küresel kaynakları erişilebilir kılmak; çeşitli fikirleri, deneyimleri ve görüşleri öğrencilerin deneyimlerine açabilmek,
- Kültürel ve sosyal farkındalığı ve duyarlılığı teşvik edici etkinlikler düzenlemek,

- Düşünce özgürlüğü, etkin ve sorumlu vatandaşlık kavramlarının demokrasi için gerekli olduğunu öğretmek (Feather & Sturges, 2003, s. 567).

Okul kütüphanelerinin gerek koleksiyonu gerekse hizmet tasarımı planlanırken bu amaçlara bağlı kalınmalıdır. Sadece müfredatı destekleyecek yayınların sağlanması değil, öğrencilerin farklı yönlerde gelişimleri için kaynaklar sağlamalıdır. Örneğin onların farklı kültürler, deneyimler ve görüşler edinebilecekleri yayınlar, yaratıcılıklarını geliştirebilecekleri kaynaklar (oyun, aktivite ya da bilgi kaynağı) kütüphane koleksiyonu içerisinde yer almalıdır.

Dünya geneline bakıldığında eğitimin değişmesine bağlı olarak, okul kütüphanelerin rollerinde meydana gelen değişimler, isimlerine de yansımıştır: “Instructional Materials Center- Eğitimsel Kaynak Merkezi”, “Learning Resource Center-Öğrenme Kaynağı Merkezi” vb.(Davies, 1974, s. 2).

Günümüzde değişen eğitim anlayışı ve gelişen teknoloji ile birlikte kütüphaneler de hem kaynaklarını hem de hizmetlerini değiştirmek ve geliştirmek durumunda kalmıştır. Proje tabanlı öğrenme ve deneyerek/uygulayarak öğrenme yaklaşımları ile birlikte artık öğrencilerden kendi kendilerine öğrenmeleri beklenmektedir. Öğretmenin rehber konumunda olduğu bu yaklaşımlarda öğrenci, öğrenme sürecini kendi kendine yönlendirir. Bu noktada öğrencilerin bilgi kaynaklarına ulaşma, araştırma yapma sorunu ortaya çıkmaktadır. Okul kütüphaneleri bu konuda öğrencileri desteklemesi, araştırmaya yönlendirmesi açısından en öncelikli kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) 2016 yılında “Okullar Hayat Olsun” projesi ile z-kütüphane (zenginleştirilmiş kütüphane) kurma girişimini başlatmıştır. Z-kütüphane, MEB tarafından şu şekilde açıklanmıştır: “Z-Kütüphane; estetik ve ergonomik tasarımıyla öğrencilerin okullarda bilgiyi sevme, öğrenme ve dinlenme etkinliklerine imkân veren sosyal etkinlik alanıdır.” (MEB, 2016). MEB tarafından başlatılan bu girişim ülke çapında yayılmış ve kütüphaneler hem görsel olarak hem de içerik olarak zenginleştirilmeye çalışılmıştır. Bu girişim ile amaçlanan; kütüphanelerin yeni ve modern bir görünüm kazanması ile birlikte okuma kültürü oluşturma, bilgi üretim ve tüketim süreçlerine öğrencilerin katılması ve sosyal bir alan oluşturmaktır (Öztürk & Tağa, 2018, s. 9).

Tablo 1: TÜİK 2022 Yılı Okul Kütüphane Sayısı

	<i>Toplam Kütüphane Sayısı</i>	<i>Kütüphane Sayısı</i>	<i>Z-Kütüphane Sayısı</i>
<i>Toplam</i>	47.654	44.019	3.635
<i>Resmi Okul</i>	34.844	31.383	3.461
<i>Özel Okul</i>	7.302	7.193	109
<i>Özel Kurs</i>	5.508	5.443	65

2022 yılı ülke genelindeki z-kütüphane sayıları Tablo 1’de verilmiştir. Türkiye genelinde 47,654 kütüphanenin 3,635’inin z-kütüphane olduğu görülmektedir.

Z-kütüphaneler etkili bir girişim olarak başlasa da ihtiyacı karşılayacak sayıda kütüphaneci ataması yapılmaması, sürdürülebilirliği konusunda sorunlara yol açmıştır (Güzel, 2023). Bakanlık tarafından başlatılan bu girişim tam anlamıyla unsurları (bütçe ve personel) tamamlanamayan bir kütüphane türü olarak hizmet vermeye çalıştığı için başarılı olamamıştır.

Okul kütüphaneleri, nitelikli hizmet verebilmeleri için; bütçe, personel, derme, bina (mekân) ve kullanıcı olarak bilinen beş temel unsuru içermelidir. Ülkemiz gerçeklerinde okul kütüphanelerine bakıldığında, tek gerçekleşen unsurun mekân ve derme olduğu (dermenin niteliği de tartışılır) görülmektedir. Personel unsuru sağlanamayan kütüphanelerin nitelikli hizmet vermesi düşünülemez. Hem kütüphane etkinliklerini planlama hem de öğrenciler için sürekli erişilebilir ve ulaşılabilir olması için kütüphanede daimi bir personel olması önemlidir.

Okul kütüphanelerinin günümüzde geldiği noktayı daha iyi anlatabilmek adına, geçmişte ne durumda olduğunu incelemek yararlı olacaktır. Bu kapsamda 1963-1964 yılında Özer Sosyal tarafından yapılan bir araştırmada okulların ve okul kütüphanelerinin durumu gözler önüne serilmiştir. Sosyal’ın araştırması Ankara, Altındağ’da 101 ilkokulda bulunan 46.000 öğrenci; 23 ortaokulda bulunan 9.250 öğrenci ve son olarak 10 lisede bulunan 11.400 öğrenci ve 134 okul kütüphanesinde gerçekleştirilmiştir. Kütüphanecilere ilişkin veriler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Okul Kütüphanelerinde Çalışan Durumu (Sosyal, 1964)

	İlkokul (101)	Ortaokul (23)	Lise (10)
Kütüphaneci	x	x	x
Personel	x	x	5
Öğrenci	55	23	4

Tabloya bakıldığında, okulların hiçbirinde kütüphaneci bulunmadığı, sadece 5 lise kütüphanesinde kütüphanecilik mezunu olmayan personel bulunduğu görülmektedir. Tabloda öğrenci olarak belirtilen sayılar, kütüphanelerin öğrencilerin sorumluluğunda işlemlerini yürütmesi anlamına gelmektedir. Tablodaki sayılara bakıldığında kütüphanelerin büyük bir çoğunluğunda öğrenciler kütüphanelerden sorumlu tutulmaktadır. Bu da kütüphanelerin kesintisiz bir şekilde hizmet veremediğini göstermektedir.

TÜİK 2022 istatistiklerine bakıldığında devlet okullarında okuyan öğrenci sayısının 15 milyon 839 bin 140; özel okullarda okuyan öğrenci sayısının 1 milyon 578 bin 233 olduğu; bunlara ek olarak açık öğretimde okuyan 1 milyon 738 bin 198 öğrenci bulunduğu görülmektedir. TÜİK 2022 istatistiklerine göre Türkiye’de toplam 17 milyon 417 bin 373 öğrenci olduğu görülmektedir. Buna karşılık okul kütüphanelerinin durumu Tablo 3’de verilmiştir. Tablo 3’de kurum kütüphanelerinin yıldan yıla arttığı görülmektedir.

Tablo 3: TÜİK Okul Kütüphaneleri Verileri

Yıl	Kütüphane Sayısı	Kitap Sayısı	Kitap Dışı Materyal Sayısı
2018	29.690	30.263.384	932.063
2019	30.618	32.006.784	968.278
2020	32.158	34.454.621	1.003.761
2021	32.690	34.325.612	944.422
2022	47.654	43.971.809	1.030.622

Tablo 4’de ise Ankara özelinde 1963 ve 2022 yılları istatistikleri karşılaştırılmıştır. Aradan geçen 59 yılın sonucunda Ankara özelinde bakıldığında öğrenci sayısının 14 kat arttığı, kitap sayısının 16 kat arttığı görülmektedir. Buna karşılık, öğrenci başına düşen kitap sayısının 2.1’den 2.5’e yükselmesi ve koleksiyon çeşitliliğinin artması olumlu olarak değerlendirilebilir. Fakat değişmeyen tek şeyin kütüphaneci bulunmaması olduğu söylenebilir.

Tablo 4: 1963-2022 Okul Kütüphaneleri Karşılaştırması (TÜİK, 2022)

	<i>Öğrenci sayıları</i>	<i>Kitap Adedi</i>	<i>Öğrenci Başına Düşen Kitap Sayısı</i>	<i>Kitap Dışı (sürelî yayın)</i>	<i>Zekâ oyunları</i>	<i>Bilgisayar</i>
<i>Ankara (1963)</i>	66.650	144.950	2.1	272	-	-
<i>Ankara (2022)</i>	943.716	2.372.576	2.5	33.514	587	802
<i>Türkiye (2022)</i>	17.417.373	43.971.809	2.5	1.030.622	11.080	14.452

Bunlar dışında yaşanan değişim ve gelişmelere bağlı olarak okul kütüphanelerinde derme çeşitliliğinin arttığı gözlenmektedir. Özellikle dünya genelinde teknoloji alanında okul kütüphaneleri son yıllarda gelişme göstermiştir. Teknoloji kaçınılmaz olarak kütüphane hizmetleri içerisinde var olmak durumundadır. Özellikle teknoloji içine doğan bireylerin bulunduğu bir çağda teknolojinin gerisinde kalmış kütüphaneler zamanla yok olmaya mahkûm kalacaktır.

Okul Kütüphaneleri ve Teknoloji

Teknoloji, gerek günlük yaşamımızda gerekse çalışma hayatında işlerimizi kolaylaştırır. Yaşamımızda eksik kaldığımız yeteneklerimizi destekleyen ve geliştiren bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Günay, 2017, s. 164). İlkel yaşamda, insan yaşamını kolaylaştıran ilkel düzeydeki araç ve gereçler teknoloji olarak anılırken günümüzde cep telefonu, bilgisayar, tablet gibi ürünler teknoloji olarak anılmaktadır. Teknolojik gelişmelere paralel olarak ürünler çeşitlenmekte ve her geçen gün yeni ürünler ortaya çıkmaktadır. Bu da bütün alanları doğrudan etkilediği gibi kütüphaneleri de etkilemektedir. Kütüphanecilik alanındaki iş ve işlemleri, hizmetleri doğrudan etkilediği gibi eğitim alanını etkilemesi dolaylı olarak kütüphanelerin de değişimini zorunlu kılmaktadır. Özellikle yeni neslin teknolojiye bağımlı olması ve geleneksel yöntemlerden uzaklaşması, teknolojinin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu noktada okul kütüphanelerinin ve kütüphanecilerin rolü değişmek durumunda kalmıştır. Bilgi çağı ile bilgisayarların ve internetin yaygınlaşması sonucu Amerikan Kütüphane Derneği (ALA), okullarda “bilgi okuryazarlığı” eğitimlerinin verilmesi gerektiğini önermektedir. Günümüzde teknolojik araçlar sınıf içi eğitime de dâhil olmuştur. Bunun sonucu olarak artık okul kütüphanecileri, bilgi uzmanı rollerine teknolojiyi entegre etmek durumunda kalmıştır (Wine, 2016).

2016 yılında Amerika’da bir lisede 25 öğrenci ile yapılan görüşme ve anket sonuçlarına göre; öğrencilerin kütüphaneleri, teknolojiyle ilgisi olmayan modası geçmiş kurumlar olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır (Agosto vd., 2016, s. 248). Bu sebeple teknolojinin son olanaklarından yararlanarak kütüphanelerde bu gençlere yönelik kaynak bulundurmanın önemi bu çalışma kapsamında vurgulanmaktadır.

Bilgi teknolojilerinin sağladığı küresel bağlantı ile öğrenciler 21. yüzyılda yaşamak ve çalışmak için yeni beceriler kazanma, yeni bilgi ve öğrenme yollarını geliştirmeye çalışmaktadırlar. Okul kütüphanecileri, öğrencilerin çeşitli kaynaklar ve iletişim kanalları aracılığıyla öğrenmelerini sağlayan okullar yaratmada hayati ortaklardır. Okul kütüphaneleri, 21. yüzyıl öğrencilerinin beklentileri doğrultusunda okulları tasarlamak için okul kütüphanecileriyle birlikte okullarda dinamik öğrenme merkezleridir (Kuhlthau, 2001).

Bireylerin becerilerini sürekli olarak güncellemeleri ve yalnızca tüketmek için değil, aynı zamanda yeni fikirler ve kaynaklar üretmek ve bilgili vatandaşlar olarak topluma katılmak için teknolojilerle ve buna bağlı olarak da çeşitli okuryazarlık biçimleri ile etkileşime girmeleri gerekmektedir (Schleicher, 2018; Schwab, 2016). Bilgiye erişimin artan kapsamı ve hızı, teknolojinin artık bir lüks olmaktan çok bir zorunluluk olarak algılanmasının birçok nedeninden birisidir (Loh, Hamarian, Qi, Lim & Zee, 2021).

Günümüzde doğru bilgiye hızlı bir şekilde ulaşan kişiler başarı şansını elde etmektedir. Bu sebeple teknolojinin bütün olanaklarından yararlanarak bilgiye ulaşma ve bilgiyi kullanma anlayışı günümüzde önemli bir hal almıştır. Kütüphanelerin teknolojiyi yakından takip ederek hizmetlerinde bu araçlardan yararlanması zorunluluk olmuştur. Araştırma ve halk kütüphaneleri bu teknolojileri yakından takip ederken okul kütüphanelerinde maalesef durum çok iç açıcı değildir.

Ülkemiz açısından değerlendirdiğimizde okul kütüphanelerinin durumunun bu önceliği karşılayabilecek düzeyde olmadığı ve yetersizliği dile getirilmektedir (Aydoğdu, 2020, s. 217).

Kütüphanecisi olmayan okul kütüphaneleri, genel olarak öğretmen sorumluluğunda çalışmaktadır. İş yükü yeterince fazla olan öğretmenlerin kütüphaneyi aktif bir şekilde çalıştırması beklenemez. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da kapısı kilitli ve hizmetlerini aktif bir şekilde yerine getiremeyen okul kütüphaneleri ortaya çıkmaktadır.

Bunlara ek olarak kütüphanelerin son gelişmeleri takip ederek hizmetlerine bu değişiklikleri eklemesi beklenmektedir. Okul Kütüphanecileri Derneği, yaptığı yayınlarla okul kütüphanelerinden beklenen hizmetlerin neler olduğunu, ideal bir okul kütüphanesinin nasıl olması gerektiğini ve bunun için nelerin nasıl yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Özellikle z-kütüphanelerin beklendiği gibi hizmet sunamamasından ve teknolojinin geldiği son noktadan sonra okul kütüphanelerinin çağ dışı kaldığı birçok örnekte gözlenmektedir. 2024 yılında okul kütüphanecileri derneği tarafından yayınlanan Okul Kütüphanecileri Rehberi'nde yer alan "Teknoloji" başlığı altında şu maddeler yer almaktadır:

- Okul topluluğu ve eğitim programı için teknoloji planı geliştirir,
- Yenilikleri takip eder,
- İnternet okuryazarlığı konusunda okul topluluğunu bilgilendirir ve eğitir,
- 21. yüzyılda okuryazarlık becerileri için okul ile iş birliği yapar,
- Sanal kütüphane oluşturur ve yönetir,
- Teknolojik donanımlar için teknik personel ile birlikte çalışır,
- Kütüphane otomasyon programları ve diğer okul yönetim programlarını kullanır (Okul kütüphanecileri rehberi, 2024).

Yayımlanan rehberde okul kütüphanelerinin teknolojiyi yakından takip etmesi gerektiği, bu konuda bütün sorumluluğun burada çalışacak okul kütüphanecisinde olduğu açık bir şekilde görülmektedir. Buna karşılık, okul kütüphanelerine ilişkin yönetmelik 2024 yılı içerisinde güncellenerek Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Yönetmelik incelendiğinde teknolojinin içerilmesi konusunda çok fazla değişiklik yapılmadığı görülmektedir.

2024 yılında yayımlanan yönetmelikte sadece teknoloji konusunda değil; kütüphane kaynakları ve personeli konusunda da önemli değişiklikler yapılmıştır. Çalışma kapsamında eski (2001) ve yeni (2024) yönetmelikte kütüphanelerin düzenlenmesini açıklayan madde 6; atama ve görevlendirmeyi içeren madde 7; kaynaklar, seçimi ve sağlanmasını içeren madde 10; kütüphanelerin çalışma saatlerini içeren madde 24 karşılaştırılmıştır.

Tablo 5: 2001 ve 2024 Yönetmeliklerinin Karşılaştırması

	2021	2024
Kütüphanelerin düzenlenmesi MADDE 6	<p>Kütüphanede bulundurulacak gerekli donatım malzemesi ile kitap ve diğer eğitim araçları, okul kütüphaneleri standartlarına uygun olarak düzenlenir. Bu standartlar yönerge ile belirlenir</p> <p>Teknolojik kaynak için gerekli düzenlemeler yapılır ve elektrik tesisatı kurulur.</p>	<p>Kütüphanelerde, sınıf kitaplıklarında, okul türü dikkate alınarak oluşturulacak alanlarda ve gezici kütüphanelerde uygulanacak standartlar yönerge ile belirlenir. Resmî/özel örgün ve yaygın eğitim okul/kurumlarında oluşturulacak olan kütüphaneler öncelikle okul/kurumlara ait ilgili mevzuat doğrultusunda yürütülür.</p> <p>Teknolojik kaynak için gerekli düzenlemeler yapılır ve teknolojik altyapı kurulur.</p>
Atama veya görevlendirme MADDE 7	<p>Kitap sayısı 3000'i aşan okul kütüphanelerine bir kütüphaneci atanır. Kütüphanecinin atanmadığı durumlarda yönetimce kütüphanecilik kursu almış her öğretmen yoksa öğretmenler kurulunca belirlenecek bir öğretmen görevlendirilir. Öğretmene yardımcı olmak üzere okul müdürlüğünce bir memur görevlendirilir. Öğretmen ve memurun, Bakanlıkça düzenlenecek programa göre kütüphanecilik ile ilgili hizmet içi eğitim kursuna katılmaları sağlanır. Kütüphaneciye ve kütüphanede görevlendirilen memura başka görev verilmez.</p>	<p>Kitap sayısı 10.000'i aşan okul kütüphanelerine bir kütüphaneci atanır. Kütüphanecinin atanmadığı durumlarda valilikçe Türk dili ve edebiyatı veya Türkçe alanlarından öncelikli olarak norm kadro fazlası öğretmenlerden görevlendirme yapılabilir. Kütüphanecinin atanmadığı veya valilikçe görevlendirilmediği durumlarda okul/kurum yönetimince kütüphanecilik kursu almış bir öğretmen yoksa öğretmenler kurulunca belirlenecek bir öğretmen kütüphaneden sorumlu öğretmen olarak belirlenir. Kütüphaneciye/kütüphaneden sorumlu öğretmene yardımcı olmak üzere okul/kurum müdürlüğünce bir memur görevlendirilir. Öğretmen ve memurun okul yönetimince kütüphanecilik ile ilgili hizmet içi eğitime katılmaları sağlanır. Kütüphaneciye ve kütüphanede görevlendirilen memura başka görev verilmez.</p>

<p>Kaynaklar, seçimi ve sağlanması MADDE 10</p>	<p>Okul kütüphanelerinde bulundurulacak kaynaklar:</p> <p>a) Basılı Kaynaklar: Her türlü eğitici ve öğretici kitap, dergi, broşür, poster, kupür ve resimlerden</p> <p>b) Teknolojik kaynaklar: teknolojik gelişmeler göz önünde bulundurularak her türlü eğitici ve öğretici bilişim teknolojilerine yönelik CD-ROM, DVD ile film, videokaset, plak, ses kaseti ve elektronik ortam içerisindeki araç ve gereçten oluşur.</p>	<p>Komisyon tarafından seçilen kaynaklar öncelikle;</p> <p>a) Türk milli eğitiminin genel amaçları ve temel ilkelerine uygun,</p> <p>b) Öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun,</p> <p>c) Millî, manevi, kültürel, ahlaki ve insani değerlere uygun,</p> <p>ç) Öğrencilerin beden, zihin, ahlâk, ruh ve duyu bakımından dengeli ve sağlıklı bir kişiliğe sahip olmalarını destekleyici,</p> <p>d) Türkçenin doğru ve güzel kullanımını sağlamaya yönelik okuma, dinleme, anlama, konuşma, münazara ve yazma becerilerini destekleyici,</p> <p>e) Öğrencilerin eleştirel, analitik, özgün düşünme becerilerini, akademik başarılarını destekleyici ve geliştirici,</p> <p>f) Görsel, dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı gibi farklı okuryazarlıkları destekleyici, niteliklere uygun olur.</p>
<p>Kütüphane çalışma saatleri MADDE 24</p>	<p>-----</p>	<p>(¹) Okul kütüphanelerinin eğitim öğretim ve mesai saatlerinde açık olması esastır. İhtiyaç halinde öğrencilerin projeleri ve ödevleri için okul/kurum müdürlüğünce belirlenecek saatlerde de hizmet verilebilir.</p> <p>(²) Kütüphanede düzenlenecek etkinlikler için zaman planlaması yapılır.</p> <p>(³) Yatılı ve pansiyonlu okullarda ders saati bitimi ve hafta sonu tatil günlerinde okul yönetiminin hazırlayacağı planlamaya göre kütüphanenin açılış ve kapanış saatleri ayrıca belirlenebilir.</p>

Yeni yönetmelikte çok büyük değişiklikler yapılmamakla birlikte; eski yönetmelikte var olan basılı ve teknolojik kaynak ayrımının yeni yönetmelikte kaldırıldığı görülmüştür. Ancak yeni yönetmelikte komisyon tarafından seçilecek kaynakların hangi ölçütleri ve özellikleri taşıması gerektiği detaylıca açıklanmıştır. Ayrıca kütüphaneci atanması için 3000 olarak belirlenen kitap sayısının 10.000 olarak güncellendiği görülmüştür. Buna ek olarak eski yönetmelikte yer almayan, kütüphanelerin çalışma saatleri ile ilgili bir madde eklenmiştir.

Sonuç

Okul kütüphaneleri, diğer kütüphane türleri içerisinde en etkisiz ve verimsiz çalışan kütüphane türüdür. Buna karşılık, en çok üzerinde durulması ve çalışmanın yapılması gereken, çocuklukta ilk karşılaşılan ve bağımsız olarak kullanılacak kütüphane türüdür. Okulların içerisinde bulunması, çocukların bağımsız olarak kullanabilmesini, düzenli kullanım sonucunda da kütüphane kullanma alışkanlığı edinen bireylerin ortaya çıkması sağlanmış olacaktır.

Teknoloji konusu her alanda etkili olduğu gibi kütüphanecilik alanını da doğrudan etkilemiştir. Kütüphane otomasyon sistemlerinin kullanılması, daha sonra dijital kaynakların yer bulması ile devam etmiş, en sonunda da yapay zekâ, bulut bilişim ve nesnelerin interneti gibi teknolojiler kütüphanelerde yer almaya başlamıştır.

Okul kütüphaneleri açısından bakılacak olursa, teknolojinin bu kütüphanelerde kullanılmasıyla geleneksel hali ile bile eğitimin bir parçası olan bu mekânın eğitime katkısının artmasını sağlayacaktır. Özellikle eğitim bilimlerindeki gelişmelere paralel olarak hizmetlerde de bu teknolojileri kullanması okul kütüphanelerini daha etkin ve verimli bir düzeye taşıyacaktır.

Okul kütüphanelerinde teknoloji dediğimizde sadece dijital kaynakları değil, oyunlar, atölyeler ve uygulamalı çalışmaların bir merkezi olan bir alan oluşturmak akla gelmelidir. Okul kütüphaneleri öğrencilerin dersleri kapsamında deneyler, gözlemler ve uygulamalı çalışmalar yapabilecekleri alanlar haline getirilmelidir.

Teknolojinin içerisinde yer alacağı söylenen ve bu amaçla yola çıkılan z-kütüphaneler, sonuçta sadece kâğıt üzerinde kalmış ve istenen sonuçlar elde edilememiştir. Bunun altında yatan en büyük nedenin, okul kütüphanelerinde kütüphanecilerin görevlendirilmemiş olmasıdır. Okul kütüphaneleri ile ilgili

olarak yaşanan sorunların ve eksikliklerin tek çözüm noktası bulunmaktadır: ihtiyacı karşılayacak sayıda kütüphaneci görevlendirilmesi. Okul kütüphaneleri genellikle öğretmen sorumluluğuna bırakılmaktadır. Kütüphanecilik eğitimi almamış olan ve kendi mesleği ile ilgili sorumlulukları bulunan öğretmenler ise doğal olarak okul kütüphanelerine gereken özeni gösterememektedir. Okul kütüphaneleri konusunda severek bir şeyler yapmak isteyen öğretmenler de bulunmaktadır. Ancak gerek mesleki sorumlulukları gerekse zaman açısından düşünüldüğünde bunun imkânsız olduğu görülmektedir. Okul kütüphaneleri, öğrencilerin sürekli ulaşabileceği bir şekilde açık olmalıdır. Öğrenci geldiğinde kütüphaneyi açık bulmalı ve merak ettiği konularda danışabileceği birisini bulmalıdır. Öğrenciler ancak bu şekilde kütüphanelere karşı olumlu tutum içerisinde olabilirler.

Mesleki anlamda bununla ilgili çalışmalar yapılmakla birlikte son yayınlanan yönetmelikte bu konu şaşırtıcı bir şekilde daha da imkânsız hale getirilmiştir. Yönetmeliğin 7. Maddesi 2001 yılında 3000 kitap olan kütüphanelere kütüphaneci atanması olarak belirlenmişken; 2024 yılındaki düzenlemede 10.000 kitap olarak değiştirilmiştir. Bu da okul kütüphanelerine kütüphaneci atanması durumunu daha da ötelemektedir. Buna karşılık, yeni yönetmelikte kütüphanelerin çalışma saatleri ile ilgili madde konulmuş olması, kütüphanelerin çalışma usul ve esasları ile ilgili madde eklenmesi anlamını taşımaktadır. Bu maddenin konulması kütüphanelerin açık kalma saatlerini garanti altına alırken; kütüphaneci olmadan bunun yapılmasının zorluğu düşünülmeden ya da meslek mensuplarına danışılmadan alınan kararlar olduğunu düşündürmektedir.

Okul kütüphanelerinin hem eğitim alanında hem de kütüphanecilik alanında ne kadar önemli merkezler olduğu ve hayatın içinde zorunlu mekânlar olduğu gerçeği, ülkemizde henüz anlaşılammıştır. Bunun için meslek örgütlerinin eğitim bilim alanında çalışanlarla işbirliği içerisinde bulunması bu konunun farkındalığının oluşturulması açısından önemli görülmektedir.

Kaynakça

- Agosto, D. E., Magee, R. M., Dickard, M., & Forte, A. (2016). Teens, technology, and libraries: An uncertain relationship. *The Library Quarterly*, 86(3), 248-269.
- Aydoğdu, H. (2020). Okuma alışkanlığı ve okul kütüphanelerinin bireysel gelişime etkisi üzerine bir değerlendirme. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(225), 201-226.

- Davies, R. A. (1974). *The school library media center*. London: Bowker Company.
- Feather, J. ve Sturges, P. (2003). *International Encyclopedia of Information and Library Science*. New York: Routledge
- Gul, S., ve Bano, S. (2019). Smart libraries: an emerging and innovative technological habitat of 21st century. *The Electronic Library*, 37(5), 764-783.
- Günay, D. (2017). Teknoloji nedir? Felsefi bir yaklaşım. *Journal of Higher Education & Science/Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 7(1).
- Güzel, B. (2023). *Okul Kütüphanelerinin İlkokul Müfredat ve Kazanımlarını Desteklemedeki Rolü* (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Kuhlthau, C. (2001). Guided Inquiry: School Libraries in the 21st Century. *School Libraries Worldwide*, 16(1), 1–12. <https://doi.org/10.29173/slw6797>
- 58
- Loh, C. E., Hamarian, E. B. M., Qi, L. L. Y., Lim, Q., & Zee, S. N. Y. (2021). Developing future-ready school libraries through design thinking: A case study. *IFLA Journal*, 47(4), 505-519.
- MEB. (2001). Okul Kütüphaneleri yönetmeliği. Erişim Adresi: file:///C:/Users/Pc/Downloads/22090448_Okul_KYtYphaneleri_YYnetmeliYi.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). Hakkımızda. Erişim adresi: <http://z-kutuphane.meb.gov.tr/>
- MEB. (2024). Okul Kütüphaneleri Yönetmeliği. Erişim Adresi: <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2024/11/20241123-1.htm>
- Okul Kütüphaneciliği Rehberi. (2024). Okul Kütüphanecileri Derneği. Erişim adresi: <https://sayisalkitap.qulto.eu#/record/9786259751702>
- Ortaylı, İ. (2006). İskenderiye kütüphanesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 20(1), 85-88.

Öztürk, H., & Tağa, T. (2018). Ortaokul Öğrencilerinin Bir Yıllık Z-Kütüphane Deneyimleri: Bir Durum Çalışması. *Türk Kütüphaneciliği*, 32(1), 7-18. <https://doi.org/10.24146/tkd.2018.27>

Soysal, Ö. (1969). *Çağdaş eğitim ve Türkiye’de okul kütüphanesi*. Ankara: Güven Matbaası.

TÜİK (2022). Kütüphane İstatistikleri. Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Library-Statistics-2022-49355#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=2022%20y%C4%B1l%20C4%B1nda%20k%C3%BCt%C3%BCphane%20say%C4%B1s%C4%B1%201,toplamlam%2049%20bin%20537%20oldu>

Uçak, N. Ö. (1995). Kütüphaneleri etkileyen teknolojik yenilikler ve geleceğin kütüphaneleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 9(1), 49-55.

Yalçınkaya, B., (2022). *Çocuk Kütüphanelerinin Teknoloji Odaklı Gelişimi: Kütüphanelerde Video Oyunu Oynayabilir miyiz?* 3. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu (s. 12). Gaziantep, Turkey

Wine, L. D. (2016). School librarians as technology leaders: An evolution in practice. *Journal of Education for Library and Information Science*, 57(2), 207-220.